

POLO-Cro28

Opservatorij politika u Hrvatskoj
Jean Monnet potpora institucijama
2015. - 2018.

POLO Analitički osvrt

Europski sustavi strukovnog obrazovanja i osposobljavanja na prekretnici: iskustva Hrvatske i Slovenije

Ivana Čavar¹

IRMO, Zagreb, prosinac 2017.

Uvod

Nezaposlenost, posebice nezaposlenost mladih, jedan je od najvećih problema gospodarstava članica EU-a, a njegovo rješavanje zauzima središnje mjesto u brojnim strategijama i programima gospodarskog razvoja. Zbog različitih institucionalnih okvira i tržišta rada države članice usvojile su vlastite strategije, no svima je naglasak na edukaciji i stručnom osposobljavanju, smanjenju napuštanja školovanja, omogućavanju dopunskog školovanja te posredovanju pri zapošljavanju. Iz toga slijedi da strukovno obrazovanje i osposobljavanje (engl. *vocational education and training*) ima stratešku ulogu pri stvaranju kvalificirane radne snage nužne za budući razvoj gospodarstva EU-a te njegovu kompetitivnost i inovativnost na globalnoj razini (Cedefop, 2017: 1). Ipak, participacija u sustavima strukovnog obrazovanja i osposobljavanja te njihova kvaliteta i povezanost s tržištem rada u EU-u i dalje su ispod ciljane razine, a uz to znatno

---

¹ Ivana Čavar, mag. soc., doktorska kandidatkinja na poslijediplomskom studiju sociologije na Filozofskom Fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Mentor: dr. sc. Hrvoje Butković, znanstveni suradnik u Odjelu za europske integracije IRMO-a.

variraju među zemljama članicama (ibid.) što je ujedno razlog za postavljanje europskih sustava strukovnog obrazovanja i osposobljavanja „na prekretnicu“ u naslovu ovog osvrta. U njemu će biti prikazani sustavi strukovnog obrazovanja i osposobljavanja u Hrvatskoj i Sloveniji, njihova usklađenost sa sustavima ostalih zemalja članica te politike i strategije njihova razvoja.

Strukovno obrazovanje i osposobljavanje

Jednoznačnu i opću definiciju strukovnog obrazovanja i osposobljavanja (u daljnjem tekstu SOO) nije jednostavno dati s obzirom na to da je prisutno na različitim stupnjevima obrazovanja i da njegova provedba obuhvaća brojne obrazovne i gospodarske sektore te javne i privatne institucije. Najšire, SOO se odnosi na obrazovanje i osposobljavanje kojem je cilj opremiti ljude znanjem, vještinama i kompetencijama koje zahtijeva određeno zanimanje i tržište rada općenito (Cedefop, 2008b: 202). Općenito, sustav SOO može se podijeliti na dvije osnovne razine – inicijalnu i kontinuiranu. Inicijalni se obično odvija za vrijeme srednjoškolskog obrazovanja te uglavnom u razdoblju prije ulaska na tržište rada, bilo da se takav oblik usavršavanja odvija u matičnoj obrazovnoj instituciji ili putem prakse u privatnom ili javnom sektoru (ibid.: 99). S druge strane, kontinuirano SOO većinom pohađaju osobe koje su već u radnom odnosu, a usmjereno je na usavršavanje ili sjecanje novih znanja i vještina u svrhu poslovnog unaprjeđenja i profesionalnog razvoja. Time kontinuirano SOO pripada sustavu cjeloživotnog učenja te obuhvaća različite oblike obrazovanja, kako opće i formalno, tako i specijalizirano i neformalno (ibid.: 196).

Upravo zbog navedenih mnogobrojnih i raznolikih oblika cjeloživotnog obrazovanja, a time i nemogućnosti fokusa na specifičnu skupinu njegovih polaznika (institucija koje pohađaju te njihova radnog statusa), ovaj će se osvrt usredotočiti na inicijalno strukovno obrazovanje i osposobljavanje (u daljnjem tekstu ISOO). Kako je već navedeno, takvo se obrazovanje razlikuje od zemlje do zemlje i može se odvijati unutar nižeg ili višeg sekundarnog, ali i višeg netercijarnog obrazovanja (Cedefop, 2008a: 11). Jednostavnije rečeno, ISOO se može odvijati u višim razredima osnovne škole, u sklopu srednjoškolskog obrazovanja te onog kasnijeg, koje ne pripada ni visokom ni višem obrazovanju. Ipak, budući da uobičajeno obuhvaća više sekundarno obrazovanje (ibid.), tj. da se u svim državama članicama odvija na toj razini i pritom obuhvaća polaznike iste dobne skupine (od 14. do 20. godine, ovisno o godini upisa i trajanju SOO-a), upravo će njegova provedba na višoj sekundarnoj razini biti fokus ovog rada.

Sama mogućnost komparacije nije bila jedini kriterij odabira analize mladih i njihove uključenosti u ISOO sustave, već je to i njihov, u uvodu spomenut, specifičan položaj na tržištu rada, ali i činjenica da je za mnoge mlade u zemljama EU-a pohađanje strukovnih srednjoškolskih programa „druga opcija“ u odnosu na upis gimnazijskih programa koji potencijalno vode k visokom obrazovanju (Cedefop, 2008a: 6). S time je povezana i percepcija SOO sustava kao lošijih od onih unutar općeg obrazovanja te kao sustava koji ne daju dovoljno dobar temelj

za prelazak u više ili visoko obrazovanje (Cedefop, 2017: 91), što upućuje na i dalje negativnu sliku i status samog SOO-a u mnogim zemljama EU-a.

Politike i instrumenti za razvoj SOO-a – europski okvir

Na razini Europske unije SOO je već 2002. godine, donošenjem Kopenhaške deklaracije, prepoznat kao jedno od ključnih područja na čiji razvoj treba usmjeriti buduće obrazovne i ekonomske europske politike, posebice u pogledu razvoja kompetencija tog obrazovanja te osiguravanja njihove prepoznatljivosti (Cedefop, 2008a: 8). Na te ciljeve nastavile su se i Izjave iz Maastrichta (2004.), Helsinkija (2006.), Bordeauxa (2008.) i Brugesa (2010.) te konačno Zaključci iz Rige (2015.). Za potrebe ovog osvrta najvažnija je Izjava iz Brugesa jer je njome postavljeno 11 dugoročnih ciljeva za razdoblje od 2011. do 2020. godine temeljem kojih su zemlje članice razvijale nacionalne strategije razvoja SOO-a te kojima je Zaključcima iz Rige dodano pet srednjoročnih ciljeva, također za do 2020. godinu. Spomenuti ciljevi obuhvaćaju poticanje atraktivnosti i kvalitete SOO sustava te njihove relevantnosti na tržištu rada, povećanje dostupnosti i fleksibilnosti, ali i internacionalizacije obrazovanih smjerova, kao i koordinaciju europskih i nacionalnih instrumenata u području transparentnosti, osiguravanja kvalitete i mobilnosti² te, konačno, poticanje inovativnosti, poduzetnosti i korištenja informacijskih i komunikacijskih tehnologija i veće uključenosti i suradnje svih sudionika SOO-a (Europska komisija, 2010: 7-17).

ISOO sustavi u EU-u – Hrvatska i Slovenija

U ovom dijelu rada predstaviti će se ISOO sustavi na višoj sekundarnoj razini obrazovanja u Hrvatskoj i Sloveniji - prvo njihova struktura i participacija mladih u njima, a zatim i kvalifikacijski okviri tih programa, njihova povezanost s tržištem rada te način njezina postizanja i održavanja putem procesa evaluacije. Također, dat će se osvrt na podatke o stavovima javnosti o pojedinim aspektima ISOO sustava kao popratni indikator prethodno spomenutih obilježja. Zaključno će se osvrnuti na prednosti i nedostatke tih sustava te iznijeti potencijali njihova razvoja uz navođenje primjera dobre prakse.

Hrvatska

ISOO je u Hrvatskoj na višoj sekundarnoj razini obrazovanja prisutan u tri oblika – *naukovanje, obrazovanje u školi s periodima osposobljavanja kod poslodavca, te samo obrazovanje u školi integrirano u programu SOO*. Obrazovanje može trajati 2-5 godina, a većinom se radi o trogodišnjim i četverogodišnjim ISOO programima

---

² Postizanje navedenih ciljeva podrazumijeva sustavnu upotrebu europskih alata namijenjenih unapređenju SOO sustava i njihove međusobne usporedivosti. Ti alati uključuju Europski kvalifikacijski okvir (engl. *European Qualifications Framework – EQF*) donesen 2008. godine te Europsko osiguranje kvalitete za strukovno obrazovanje i osposobljavanje (engl. *European Quality Assurance in Vocational Education and Training – EQAVET*) kao i Europski kreditni sustav za strukovno obrazovanje i osposobljavanje (engl. *European Credit system for Vocational Education and Training – ECVET*) uspostavljene 2009. godine.

(provedba u školi); jednogodišnji i dvogodišnji (naukovanje) rijetki su, jednako kao i petogodišnji koji uključuju obrazovanje medicinskih tehničara (ASOO, 2016: 16-17). Udio polaznika ISOO programa u Hrvatskoj u ukupnoj populaciji učenika srednjih škola visok je (u 2015. godine iznosio je 70,4%), posebice u usporedbi s prosjekom zemalja članica EU-a od 47,3% (Eurostat, 2017c). Iz Tablice 1 vidljivo je da tek 0,2% polaznika ISOO sustava pohađa dvogodišnje programe kojih je aktivnih tek sedam. S druge strane, trogodišnje programe pohađa 29,9 % polaznika strukovnog obrazovanja ili 20,1% ukupne populacije polaznika višeg sekundarnog obrazovanja. Takvih je programa znatno više od dvogodišnjih, a aktivno je njih 109 za industrijska zanimanja i 46 za trgovinu i obrt (ASOO, 2016: 17-18). Najviše je polaznika četverogodišnjih programa, pri čemu njihovi polaznici čine 48,6% ukupne populacije u višem sekundarnom obrazovanju te 64,6% populacije ISOO-a, a upisuju se u 123 dostupna programa (u koje su uključeni i oni petogodišnji) (ibid.: 19). Zanimljivo je da je, iako postoje mogućnosti horizontalne i vertikalne mobilnosti između svih navedenih programa, najviše polaznika četverogodišnjeg programa, što je razumljivo uzme li se u obzir spomenuta problematika „drugog izbora“ SOO programa te činjenica da jedino četverogodišnji programi omogućuju polaganje državne mature potrebne za upis na fakultet. Na to upućuju i rezultati studije iz 2011. godine prema kojoj 91,94% polaznika SOO programa izražava želju za nastavkom obrazovanja na tercijarnoj razini (Jokić i Ristić Dedić, 2014: prema ASOO, 2016: 9).

Tablica 1. Distribucija upisanih učenika prema vrsti ISOO programa te broj aktivnih programa u Hrvatskoj

Kategorije	Razina programa			
	Dvogodišnji programi	Trogodišnji programi	Četverogodišnji programi	Petogodišnji programi
Programi ISOO (%)	0,2	29,9	64,6	5,3
Učenci svih srednjih škola (%)	/	20,1	48,6	1,7
Broj aktivnih programa	7	165	123	

Izvor: ASOO, 2016.

Sukladno spomenutim europskim politikama, u Hrvatskoj od 2006. godine traje proces modernizacije i reforme SOO sustava u kojem je naglasak na njegovom usklađivanju s tržištem rada. U sklopu tog cilja prvenstveno se radilo na uspostavi Hrvatskog kvalifikacijskog okvira (HKO) koji je donesen 2013. godine, a kojim se nastojalo integrirati i koordinirati rad svih sudionika SOO sustava te uskladiti hrvatske kvalifikacijske razine s onima Europskoga kvalifikacijskog okvira (ASOO, 2016: 31). HKO-om se uvodi *standard kvalifikacija* koji se odnosi na ishode učenja potrebne za dodjelu određene kvalifikacije, a temeljem kojeg se određuje i *standard zanimanja* koji nudi popis poslova određenog zanimanja i kompetencija potrebnih za njih. Prikaz kvalifikacija i zanimanja određenog sektora te njegova

stanja nudi *profil sektora*, dokument koji služi procjeni ponude i potražnje za znanjima i vještinama pojedinog sektora na tržištu rada (ASOO, 2011: 9), a koji dopunjuje godišnje publikacije Hrvatskoga zavoda za zapošljavanje, čije preporuke prije same često nisu utjecale na utvrđivanje broja slobodnih mjesta pojedinih SOO programa (ASOO, 2016: 31). U sklopu napora uloženi u usklađivanje strukovnog obrazovanja i tržišta rada bitno je navesti i da SOO institucije imaju autonomiju u kreiranju programa osposobljavanja, pri čemu 15% kurikula mogu razvijati prema lokalnim i regionalnim potrebama kroz partnerstvo s lokalnom zajednicom (EQAVET, 2016a).

U svrhu osiguravanja relevantnosti i kvalitete SOO programa razvijen je *Hrvatski okvir osiguranja kvalitete SOO-a* baziran na 6 područja – planiranje i programiranje rada, podučavanje i podrška u učenju, postignuća učenika i ishodi učenja, materijalni uvjeti i ljudski resursi, kooperacija s ostalim pružateljima SOO-a i dionicima SOO sustava te administracija i upravljanje, koji su u skladu s EQAVET indikatorima. Uz vanjsko praćenje i evaluaciju kvalitete uveden je i postupak samovrednovanja strukovnih škola u kojem je, u školskoj godini 2014./2015., sudjelovalo 82% ustanova (MZOS, 2016: 16). Ipak, treba napomenuti da u Hrvatskoj ne postoji sustavno praćenje zapošljivosti osoba koje završavaju strukovne škole u struci, što bi bio puno jasniji pokazatelj relevantnosti i kvalitete SOO programa te potreba njihova restrukturiranja (ibid.: 18). Dostupan je tek podatak da se udio osoba koje su završile SOO te pronašle prvi posao u zanimanju za koje su se osposobljavale kreće između 37% i 47% te da je u pojedinim sektorima kao što su trgovina, ugostiteljstvo i turizam te prerada drva lakše pronaći zaposlenje (HZZ, 2011: prema Europska komisija, 2016: 7).

Što se tiče stavova građana o ISOO sustavima u Hrvatskoj, 57% njih smatra da je njihov status u javnosti pozitivan (Cedefop, 2017: 33). S druge strane njih 82% smatra da ih upisuju učenici s lošim ocjenama (ibid.: 39). Tek 31% ispitanika smatra da je lako prijeći iz ISOO programa u opće obrazovanje, a 51% da je po završetku takvog obrazovanja lako prijeći u sustav višeg obrazovanja (ibid.: 59,63). Iako 72% ispitanih smatra da završavanje SOO programa omogućuje brže pronalaženje posla, tek njih 37% smatra da će to biti brže nego kod osoba sa završenim višim obrazovanjem (ibid.: 42, 50). Konačno, tek polovica ispitanika vidi SOO kao put u ugledna (47%) i dobro plaćena (58%) zanimanja (ibid.: 43-44).

Slovenija

Iako slična hrvatskoj, slovenska struktura ISOO obrazovanja obuhvaća četiri vrste programa: niže profesionalno obrazovanje u trajanju od dvije godine, srednje profesionalno obrazovanje u trajanju od 3 godine, po završetku kojeg se može upisati profesionalno tehničko obrazovanje u trajanju od dodatne dvije godine te srednje strukovno ili tehničko obrazovanje u trajanju od 4 godine (Hergan i Čelebič, 2016: 18). Udio učenika u ISOO programima u Sloveniji također je iznad prosjeka EU-a i iznosi 67,5% (Eurostat, 2017c), a kao i u Hrvatskoj, većina učenika pohađa trogodišnje i četverogodišnje programe SOO sustava. Pritom 41,5% ukupne populacije polaznika višeg sekundarnog obrazovanja (65% učenika ISOO sustava)

pohađa srednje strukovno, a njih 16,6% (25,8% u ISOO sustavu) srednje profesionalno obrazovanje. Najmanji udio (1,4%) pohađa niže profesionalno obrazovanje, a profesionalno tehničko obrazovanje polazi 4,6% učenika srednjih škola (SURS, 2017). I broj programa ISOO-a u Sloveniji sličan je onom u Hrvatskoj. Dostupno je 10 dvogodišnjih programa nižeg profesionalnog obrazovanja, 69 onih trogodišnjeg (uz 35 profesionalnog tehničkog) te 46 programa četverogodišnjeg strukovnog obrazovanja (Hergan i Čelebič, 2016: 55), što je prikazano u tablici 2. Za svaki je program definiran udio učenja temeljenog na radu (engl. *work-based learning*)³ i općeobrazovnog dijela nastave te tako u nižem obrazovanju praktični dio obuhvaća 35-40% nastave, u srednjem 40%, tehničkom 10%,te srednjem strukovnom ili tehničkom 15% (ibid.: 19). Po završetku nižeg i srednjeg profesionalnog obrazovanja polaznici dolaze na tržište rada, a nakon srednjeg strukovnog i profesionalnog tehničkog obrazovanja imaju mogućnost polaganja mature te upisa u više stupnjeve obrazovanja, što, uz već spomenutu opciju upisa viših ISOO programa po završetku nižih, upućuje na prisutnost raznih mogućnosti horizontalne i vertikalne mobilnosti kao i u slučaju Hrvatske. I u Sloveniji je zakonodavstvo odgovorno za 80% kurikula SOO programa, a škole u suradnji s lokalnim poslodavcima kreiraju 20% tzv. „otvorenog kurikula“ u skladu sa specifičnim lokalnim potrebama (ibid.).

Tablica 2. Distribucija upisanih učenika prema vrsti ISOO programa te broj aktivnih programa u Sloveniji

Kategorije	Razina programa			
	Niže profesionalno obrazovanje (2 godine)	Srednje profesionalno obrazovanje (3 godine)	Profesionalno tehničko obrazovanje (+ 2 godine)	Srednje strukovno/tehničko obrazovanje (4 godine)
Programi ISOO (%)	2,1	25,8	7,1	65
Učenici svih srednjih škola (%)	1,4	16,6	4,6	41,5
Broj aktivnih programa	10	69	35	46

Izvor: Hergan i Čelebič, 2016.

U Sloveniji modernizacija SOO sustava počinje 2004. godine, a Slovenski kvalifikacijski okvir kojim se uspostavljaju standardi kvalifikacija i zanimanja usklađeni s onima ostalih država članica EU-a donosi se 2015. godine (Hergan i Čelebič, 2016: 36). Sami SOO programi formiraju se i revidiraju temeljem podataka Zavoda za zapošljavanje Republike Slovenije i Statističkog ureda Republike

³ Učenje temeljeno na radu uvodi se i u hrvatske kurikule te se, kao i u Sloveniji, na svakoj razini ISOO odnosi na određeni udio ukupne nastave. Pritom u jednogodišnjim i dvogodišnjim školama čini do 70% ukupne nastave, u trogodišnjim 45-50%, a u četverogodišnjim do 20% (Cjelovita kurikularna reforma, 2016: 19-22).

Slovenije, pri čemu treba napomenuti neke njihove nedostatke. Osim problema usklađenosti dviju baza podataka postoji i problem njihove organizacije za pojedine obrazovne programe koji su se mijenjali kroz obrazovne reforme (ibid.: 37), što otežava usklađivanje SOO programa s potrebama tržišta rada. Ažuriranost SOO sustava ugrožena je i gubitkom jedne od spomenutih baza podataka, naime od 2013. godine Zavod za zapošljavanje prestao je objavljivati sustavnu analizu potraživanja poslodavaca (ibid.).

Slovenija je kvalitetu strukovnog obrazovanja počela sustavno pratiti 2007. godine, i to kroz sedam indikatora koji obuhvaćaju uspostavljanje sustava kvalitete, upravljanje ljudskim potencijalima (fokus na učitelje i njihove uvjete rada), ishode učenja, učinke programa u obliku omogućavanja zaposlenja ili daljnjeg obrazovanja te uključenost SOO institucija u lokalno okruženje (EQAVET, 2016b). Iako razvijeni prije uspostavljanja EQAVET okvira, slovenski su indikatori kvalitete s njim u skladu te, kao i u slučaju Hrvatske, obuhvaćaju ne samo vanjsku evaluaciju, već i onu unutarnju, pri čemu otprilike 78% institucija koje provode SOO programe razvija sustave osiguranja kvalitete (Cedefop, 2011: 26). Iako ni u Sloveniji ne postoje sustavno prikupljeni podaci o zapošljivosti ISOO polaznika, dostupni su podaci istraživanja o zaposlenosti polaznika ISOO sustava 2007./2008. godine, šest godina nakon upisa studija. Prema njima je 28,6% polaznika strukovnog obrazovanja bilo nezaposleno (Center RS za poklicno izobraževanje, 2013: 35), a među zaposlenima 40,8% njih smatralo je da ih je obrazovni sustav dobro pripremio za posao koji obavljaju, s čime je u skladu i podatak da je njih 46,9% navelo da rade posao za koji su se usavršavali (ibid.: 40-41). Iako je ovim istraživanjem obuhvaćeno tek 264 ispitanika, spomenuti rezultati upućuju na potrebu boljeg usklađenja s tržišta rada, ali i na potrebu za sustavnijim istraživanjima ove problematike.

Slično kao i u Hrvatskoj, 54% ispitanih stanovnika Slovenije smatra status ISOO programa u društvu pozitivnim (Cedefop, 2017: 33), a njih 83% da ih upisuju lošiji učenici (ibid.: 33). Kad je riječ o stavovima građana o propusnosti ISOO obrazovanja, u Sloveniji je situacija slična hrvatskoj: 41% ispitanih smatra prelazak iz strukovnog u opće obrazovanje lakim, a tek 45% smatra isto za prelazak u više obrazovanje (ibid.: 59, 63). Mišljenja građana Slovenije odudaraju u usporedbi s Hrvatskom u pitanju razlike zapošljivosti po završetku strukovnih programa i onih višeg stupnja obrazovanja. Tako 60% ispitanih smatra da će osobe po završetku SOO-a brže pronaći zaposlenje, što je ujedno najveći udio takvog mišljenja u EU-u (ibid.: 42, 50). Ipak, stavovi slovenskih građana o ugledu SOO zanimanja prate hrvatske, pa tako 46% ispitanih smatra da su ti poslovi ugledni, a 49% da su dobro plaćeni (ibid.: 43-44).

Zaključak

Udio polaznika ISOO programa u Hrvatskoj i Sloveniji među najvišima je u EU-u, a iz prikazanih profila vide se brojni pomaci i naponi uloženi u modernizaciju, transparentnost i relevantnost ISOO sustava, pri čemu treba naglasiti da su oni u Sloveniji dugotrajniji, a time i za sada konkretniji. Ipak, sami podaci o uspješnosti

spomenutih strategija za obje su zemlje teško dostupni, a još teže usporedivi. Pritom je osnovni problem nesustavno praćenje zaposlenosti osoba koje prolaze kroz ISOO sustav. Iako za obje zemlje postoje statistički podaci o udjelu zaposlenih sa završenim strukovnim srednjim obrazovanjem, ti podaci ne daju dovoljan uvid u samu efikasnost SOO sustava. Oni prvenstveno prate opće stanje stopa zaposlenosti u tim zemljama (vidjeti Aneks) i njihovim sektorima, što ne daje uvid u bolju ili lošiju zaposlenost u odnosu na više ili visoko obrazovanje, a uz to ne daju informacije o zaposlenosti u struci, što je, kako je već navedeno, ključno za utvrđivanje kvalitete i tržišne konkurentnosti inicijalnog strukovnog obrazovanja i osposobljavanja.

Iz dostupnih i odviše prezentiranih podataka vidljivo je da, unatoč visokoj participaciji u ISOO sustavima, gotovo polovica polaznika pohađa četverogodišnje programe koji omogućuju upis tercijarnog obrazovanja, pri čemu Slovenija i Hrvatska nemaju problem privlačenja mladih u strukovna zanimanja već problem njihova zadržavanja, što je povezano s također prikazanim stavovima o lošijem ugledu tih zanimanja, slabim mogućnostima vertikalne i horizontalne mobilnosti ISOO programa, ali i zapošljavanja.

U zemljama s razvijenim i dualnim ISOO sustavima kao što su Njemačka i skandinavske zemlje oni uživaju znatno viši ugled te status obrazovanja koje omogućuje visoku konkurentnost na tržištu rada (Cedefop, 2008a: 6). U tim je zemljama također prisutna visoka participacija socijalnih partnera u kreiranju programa (ibid.: 21), čime je i udio otvorenog kurikuma znatno veći, a sama povezanost strukovnog obrazovanja s tržištem rada time puno kvalitetnija.

Dualni su sustavi u spomenutim zemljama općepoznati primjeri dobre prakse kvalitetnih ISOO sustava te su stoga i rasprave o njihovom uvođenju aktualne u mnogim zemljama koje aktivno rade na modernizaciji tih sustava, pa tako i u Hrvatskoj i Sloveniji. Međutim, njihovo uvođenje nije lak i sasvim izgledan zadatak s obzirom na još uvijek neadekvatnu usklađenost potreba tržišta rada i obrazovnih programa, kao i problem ugleda strukovnog obrazovanja. Podizanje svijesti i informiranje javnosti o mogućnostima profesionalnog razvoja unutar strukovnog obrazovanja, ali i omogućavanje i poticanje većeg angažmana poslodavaca, svakako su prvi i neizostavan korak u popularizaciji, ali i poboljšanju učinkovitosti ISOO programa. Dualni sustav s osipanjem njegovih polaznika i slabom involviranošću poslodavaca jednako je nekonkurentan kao i onaj u školama s istim karakteristikama.

Literatura:

ASOO - Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih. (2016). Vocational education and training in Europe – Croatia. Cedefop ReferNet VET in Europe reports. Dostupno na: http://libserver.cedefop.europa.eu/vetelib/2016/2016_CR_HR.pdf (17.11.2017.)

- ASOO - Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih (2011). Priručnik za razvoj strukovnih standarda zanimanja, kvalifikacija i kurikuluma. Zagreb: ASOO.
- Cjelovita kurikularna reforma. (2016). Prijedlog nacionalnog kurikuluma za strukovno obrazovanje. Dostupno na: <http://www.kurikulum.hr/wp-content/uploads/2016/03/STRUKOVNO.pdf> (18.11.2017.)
- Cedefop. (2017). *Cedefop European public opinion survey on vocational education and training*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Cedefop. (2008a). *Initial vocational education and training (IVET) in Europe*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Cedefop. (2008b). *Terminology of European education and training policy*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
- Center RS za poklicno izobraževanje. (2013). Spremljanje zaposljivosti diplomantov srednjih poklicnih in strokovnih šol. Dostupno na: http://www.cpi.si/files/cpi/userfiles/Datoteke/evalvacija/2013-14/Spremljanje_zaposljivosti_2013_final.pdf (24.11.2017.)
- Europska komisija. (2010). The Bruges Communiqué on enhanced European Cooperation in Vocational Education and Training for the period 2011-2020. Luxembourg: Europska komisija. Dostupno na: http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/repository/education/policy/vocational-policy/doc/brugescom_en.pdf (27.11.2017.)
- Europska komisija. (2011). Pregled obrazovanja i osposobljavanja za 2016. – Hrvatska. Luxembourg: Ured za publikacije Europske unije. Dostupno na: http://www.azoo.hr/images/NATJECANJA2017/Pregled_obrazovanja_i_osposobljavanja_za_2016_Hrvatska.pdf (27.11.2017.)
- EQAVET. (2016a). Report on Croatia. Dostupno na: http://www.eqavet.eu/Libraries/Website_Update_2016_Reports/2_HR_final_Template_for Updating_info_on_the_EQAVET_website.sflb.a.shx (24.11.2017.)
- EQAVET. (2016b). Report on Slovenia. Dostupno na: http://www.eqavet.eu/Libraries/Website_Update_2016_Reports/2_SI_final_Template_for Updating_info_on_the_EQAVET_website.sflb.a.shx (24.11.2017.)

- Eurostat (2017a). Employment rates by sex, age and educational attainment level (%). Dostupno na: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=lfsa_ergaed&lang=en (28.11.2017.)
- Eurostat (2017b). Employment rates of young people not in education and training by sex, educational attainment level and years since completion of highest level of education. Dostupno na: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=edat_lfse_24&lang=en (28.11.2017.)
- Eurostat. (2017c). Share of students in vocational education programmes, 2015(%). Dostupno na: [http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:Share_of_students_in_vocational_education_programmes,_2015_\(%25\)_ET17.png](http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:Share_of_students_in_vocational_education_programmes,_2015_(%25)_ET17.png) (23.11.2017.)
- Hergan, M. i Čelebič T. (2016). Vocational education and training in Europe – Slovenia. Cedefop ReferNet VET in Europe reports. Dostupno na: http://libserver.cedefop.europa.eu/vetelib/2016/2016_CR_SI.pdf (18.11.2017.)
- MZOS - Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta. (2016). Program razvoja sustava strukovnog obrazovanja i osposobljavanja (2016.-2020.) Dostupno na: http://www.mint.hr/UserDocsImages/290916_VRH_Program_16-20.pdf (22.11.2017.)
- ReferNet Slovenia. (2010). Slovenia. VET in Europe – Country Report 2010. Dostupno na: http://www.refernet.si/sites/default/files/porocila/vet_in_europe_-_country_report_2010.pdf (23.11.2017.)
- SURS - Statistični urad Republike Slovenije. (2017). Udeleženci predterciarnega izobraževanja in tisti, ki so izobraževanje na teh ravneh končali, Slovenija, šolsko leto 2016/17 in 2015/16 Dostupno na: <http://www.stat.si/StatWeb/News/Index/6893> (18.11.2017.)

Aneks

Tablica 3: Odabrani pokazatelji zaposlenosti u Hrvatskoj i Sloveniji te EU prosjekom

		2012	2013	2014	2015	2016
Hrvatska	Ukupna stopa zaposlenosti (15-64)	53,5	52,5	54,6	56,0	56,9
	Stopa zaposlenosti sa završenim višim i post-sekundarnim obrazovanjem (15-64)	56,7	55,5	57,0	58,0	59,8
	Stopa zaposlenosti mladih (15-30)	55,1	48,0	56,1	57,6	65,6
	Stopa zaposlenosti mladih sa završenim višim i post-sekundarnim obrazovanjem (15-30)	49,0	43,4	44,1	43,4	62,0
	Stopa zaposlenosti mladih sa završenim višim i post-sekundarnim ISOO obrazovanjem (15-30)	-	-	44,7	44,1	62,1
Slovenija	Ukupna stopa zaposlenosti (15-64)	64,1	63,3	63,9	65,2	65,8
	Stopa zaposlenosti sa završenim višim i post-sekundarnim obrazovanjem (15-64)	65,8	64,6	64,9	65,9	67,4
	Stopa zaposlenosti mladih (15-30)	70,6	71,6	67,4	69,2	74,1
	Stopa zaposlenosti mladih sa završenim višim i post-sekundarnim obrazovanjem (15-30)	61,2	62,0	60,1	59,9	69,8
	Stopa zaposlenosti mladih sa završenim višim i post-sekundarnim SOO (15-30)	-	-	61,1	61,5	71,5
EU28	Ukupna stopa zaposlenosti (15-64)	64,1	64,1	64,8	65,6	66,6
	Stopa zaposlenosti sa završenim višim i post-sekundarnim obrazovanjem (15-64)	68,0	67,7	68,4	69,0	69,8
	Stopa zaposlenosti mladih (15-30)	70,1	69,7	70,3	71,4	73,0
	Stopa zaposlenosti mladih sa završenim višim i post-sekundarnim obrazovanjem (15-30)	67,0	66,3	67,5	67,9	70,2
	Stopa zaposlenosti mladih sa završenim višim i post-sekundarnim SOO (15-30)	-	-	70,5	70,7	73,1

Izvor: Eurostat, 2017a,b